

3. Кобелєв О. М. Соціальна інформатика. Харків : ХДАК, 2023. 62 с.

4. Прокопович Л., Лопаків О., Львов І. Технології мультимедіа в соціокультурних комунікаціях. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 3(9). С. 759–767. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-759-767](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-759-767)

5. Kravchenko N. V., Alyeksyeyeva H. M., Gorbatyuk L. V. Curriculum Optimization by the Criteria of Maximizing Professional Value and the Connection Coefficient of Educational Elements, Using Software Tools. *ICTERI 2018 : Proceedings of the 14 International conference on ict in education, research, and industrial applications (Kyiv, Ukraine, May 14–17, 2018)*. CEUR Workshop Proceedings, 2018. Vol. 1. P. 365–378.

Валерія ПРИЩЕПА,

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка,

Валентина ПІДГУРСЬКА,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Наш світ протягом останніх десятиліть зазнав глобальних змін у технологічній, науковій, медичній, логістичній, енергетичній, екологічній та багатьох інших галузях, і освітня не виняток. Освіта потребує постійних змін, щоб виглядати динамічно. Однією з ключових тенденцій в освіті є перехід від традиційної форми навчання до нетрадиційної, де використовуються більш сучасні інтерактивні та технологічні методи. Покоління, виховане в епоху економічного зростання, сильно відрізняється від своїх попередників. Діти активно взаємодіють із цифровими технологіями, скролять стрічки соціальних мереж, грають в онлайн-ігри, насолоджуються часом, проведеним у телефоні, більше, ніж у реальному світі. При щоденному надходженні великої кількості яскравого, цікавого, доступного, дітям стає важко сприймати, обробляти та усвідомлювати нове.

У сучасному світі близько 90% інформації передається візуальними каналами; відповідно в навчальному процесі змінилися засоби унаочнення. Використання мережі Інтернет, інформаційних й

інноваційних технологій, дистанційних форм навчання, основою яких є зорове сприйняття та візуальне мислення, це саме ті зміни, які відбуваються в освіті. Це дає можливість зручно, логічно й лаконічно репрезентувати великі обсяги інформації, що сприятиме інтенсифікації навчання. Візуалізація навчального матеріалу допомагає показати в динаміці певні характеристики предмета пізнавальної діяльності, активізує процеси мислення учнів, що призводить до засвоєння нових знань.

Пізнавальні процеси мають спиратися на когнітивно-візуальні форми відображення знань, які будуть забезпечувати сприймання, запам'ятовування та відтворення інформації, тим самим – активізувати процес навчання. Звичайно, візуалізація повинна відповідати віковим та психологічним особливостям дітей молодшого шкільного віку, а також зважати на рівень розвитку їхнього візуального сприйняття, образного мислення й уяви.

Сьогодні більшість учнів початкових класів сприймає інформацію передусім через її зображення. Науковці відзначають, що сучасні діти по-іншому ставляться до процесу пізнання. Знати для них – це означає «бачити». Використання візуалізації в початкових класах має потужний дидактичний потенціал, що сприяє запам'ятовуванню інформації; активізації пам'яті й мислення; концентрує увагу; викликає зацікавленість; збагачує уяву; створює позитивний емоційний настрій; розвиває пізнавальний інтерес та полегшує сприйняття навчальної інформації.

Термін «візуалізація» походить від латинського *visualis* – той, що сприймається очима, наочний. Візуалізація – загальна назва прийомів представлення інформації у вигляді, зручному для зорового спостереження та аналізу; процес представлення інформації у вигляді зображення з метою максимальної зручності її розуміння [3]. Науковці О. Бабич, О. Семеніхіна зазначають; візуалізацію варто сприймати як процес унаочнення навчального матеріалу, що вимагає не тільки відтворення зорового образу, а і процес його конструювання [1]. Визначальним є те, що візуалізація заохочує в здобувачів освіти осмислення, узагальнення, уточнення навчальної інформації, забезпечує повноту й цілісність її сприймання.

Загальні засади візуалізації відображено в працях зарубіжних науковців: Б. Ашера, К. Гілберта, Дж. Мілза, Д. Райсберга, Е. Тафте, Р. Штайнера, Р. Кроулі, Р. Маккіма тощо. Проблему візуалізації навчального процесу досліджували вітчизняні науковці (О. Бабич, Н. Байдак, Л. Білоусова, Д. Безуглий, Л. Данилевич, М. Друшляк, Н. Житеньова, О. Заболотна, Ж. Клименко, О. Лиходід, О. Семеніхіна, О. Філоненко та ін.). Особливості застосування візуалізації в

навчальному процесі початкової школи розглядали І. Большакова, Г. Брянцева, О. Буров, Н. Житеньова, С. Литвинова, І. Марголіна та ін.

У Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначено вміння та навички опрацювання візуального контенту та візуалізації інформації як обов'язкові результати навчання учнів у мовно-літературній, математичній, природничій, технологічній та інформативній освітніх галузях.

Розглянемо особливості використання засобів візуалізації в процесі вивчення мовно-літературної освітньої галузі. Сьогодні поряд із традиційною візуалізацією – побудовою звукової моделі слова, схеми речень, ілюструванням, застосовуванням візуальних дидактичних матеріалів тощо існує багато нових засобів, що з'явилися в межах реалізації реформи «Нова українська школа». Це використання таких візуальних матеріалів, як: коло вибору для вирішення конфліктних ситуацій; унаочнення правил та рутин; схеми «тонких» та «товстих» запитань; «Я-схема», «читання картинок», «стіна слів» («Щоденні 5»); лепбуки; Т-схеми; шкали ставлення «Так-Ні»; таблиця ЗХД (знаю – хочу дізнатися – дізнався) та інші.

Використання візуалізації може зменшувати обсяг усних висловлювань, тому важливо балансувати між методами візуалізації та словесною передачею інформації. Ці підходи взаємопов'язані та доповнюють один одного, але треба пам'ятати, що часте використання наочності може розсіювати увагу учнів і потрібно зберігати рівновагу між поєднанням засобів та методів навчання.

Враховуючи когнітивні особливості сучасних здобувачів освіти, а також потребу в компактному поданні навчального матеріалу, який буде комфортним для сприймання, розуміння, засвоєння й запам'ятовування зосередимо увагу на технотрендах, які допомагають візуалізувати матеріал.

Одним з ефективних рішень візуалізації навчальної інформації є доповнена реальність. Доповнена реальність («augmented reality», скор. AR) – технологія інтерактивної візуалізації, яка доповнює зображення реального світу віртуальними елементами. Ця технологія здатна «оживити» навчальні матеріали – ілюстрації в книгах, карти, малюнки в альбомах тощо. AR розвиває інтерес учнів до навчання, допомагає швидше опрацьовувати й засвоювати інформацію, що сприяє оптимізації освітнього процесу.

Сучасні діти практично не випускають із рук гаджети, тому виникла ідея використовувати ці пристрої для оптимізації навчального процесу. Такий технотренд отримав назву – BYOD. Це абревіатура англійського висловлювання Bring Your Own Device (принеси свій власний гаджет). Діти використовують власні гаджети для доступу до інформаційних ресурсів, що дозволяє працювати в режимі онлайн і

швидко отримувати бажані результати, проходити тестування, опитування, а головне – у візуально зрозумілій формі працювати з навчальним матеріалом.

На сьогодні існує багато способів унаочнення навчального матеріалу. До них можна віднести хмари слів, скрайбінг, інтерактивні книги, підручники та дошки, інтелект-карти (Mind map), лепбуки, буктрейлери, схематизації, кластери, метаплани, фішбоуни, флешкарти, інфографіки, карти структурованої інформації, відео- та аудіоматеріали, комп'ютерні презентації, ілюстрації тощо.

Скрайбінг (від англ. scribe – «розмічати») є яскравим та лаконічним прийомом візуалізації інформації, де графічні елементи доповнюють усний виклад інформації. Відеоскрайбінг полягає в тому, що ілюстрації розміщені у відео і доповнюють розповідь, а скрайбінг-фасилітація є прийомом, який застосовується в реальному часі тобто, під час викладу інформації вчитель діаграмами, графіками, схемами, малюнками на дошці показує суть матеріалу. Скрайбінг стимулює розвиток творчості та уяви, оскільки діти можуть вільно виражати свої ідеї в образах і символах. Молодші школярі вивчають новий матеріал у вигляді захопливої візуальної події, що сприяє не лише формуванню комунікативних навичок, а й розвитку умінь логічно мислити та впорядковувати інформацію.

Для привертання уваги до літературних творів використовують метод буктрейлер (англ. booktrailer) – це короткі відеоанонси книг. Діти цікавляться буктрейлерами завдяки їхній яскравості та динаміці. Ці анонси створюють емоційне занурення в сюжет та дозволяють дітям швидко отримати уявлення про зміст книги.

Одним із поширених засобів візуалізації навчального матеріалу є презентація. Зазвичай створюється за допомогою спеціалізованих програм, таких як GoAnimate for Schools, Animoto, PhotoPeach, Cincora, Slider, Emaze, Vcasmo, Zoho Show чи інших аналогічних інструментів. Навчальна презентація може містити текстові слайди, ілюстрації, графіку, відео та інші елементи для наочного пояснення змісту уроку. Вона допомагає зрозуміти та запам'ятовувати ключові концепції, робить навчання більш доступним і цікавим для учнів.

Важливим інструментом для розвитку зв'язного мовлення учнів молодших класів є створення та використання хмар слів. Хмара слів – це візуальне подання списку певних категоріальних понять, об'єднаних спільною темою [4]. Цей метод дозволяє дітям вільно виражати свої думки та ідеї, створюючи асоціативні зв'язки між словами. Під час роботи з хмарами слів, учні навчаються визначати ключові поняття, розширювати свій словниковий запас і будувати логічні зв'язки між словами та поняттями. Цей процес сприяє не лише розвитку лексичних

навичок, але й формуванню вміння чітко та послідовно висловлювати свої думки в усній формі

Для структурування інформації на уроках можна застосовувати прийом «Денотатний граф». Це блок-схеми, які складаються з ключового слова, – іменника (на вершині схеми), дієслів-зв'язок (розгалуження від іменника) та іменників-ознак (розгалуження від дієслів). Будуючи будь-який рівень графа, варто співвідносити всі слова «гілки» з ключовим словом, маючи на меті виключення будь-яких розбіжностей чи суперечностей.

З появою гаджетів у руках кожної сучасної дитини утримувати її увагу на уроці, а також зацікавлювати важким навчальним матеріалом, поданим у словесній формі, стає все складніше. Комікс або малюнок (від англ. comic – комедійний, комічний, смішний; рідше вживається термін англ. sequential art – дослівно «послідовне мистецтво», яке використовує прийом «далі буде») – серія чорно-білих або кольорових розважальних малюнків, що ілюструє розвиток сюжету, представлений мінімальним, здебільшого діалогічним текстом [2]. Освітні комікси (англ. Educational comics) – відносно новий їх різновид. Цей інструмент допомагає візуалізувати складні концепції та процеси, що значно полегшує сприйняття школярів і сприяє кращому запам'ятовуванню нової інформації. Істотною прерогативою коміксів є стислість і точність висловлень, які написані в «мильних бульбашках». Також варто зазначити, що комікси сприяють кращому розпізнанню емоцій персонажів, це допомагає учням навчитися усвідомлювати власні емоції та розуміти, що відчувають інші люди.

Враховуючи когнітивні особливості сучасних здобувачів освіти, особливості їхнього мислення та візуального сприйняття, використання візуалізації в навчанні є важливим аспектом. Такий підхід не лише полегшує сприйняття навчальної інформації, але й активізує процеси мислення, сприяє засвоєнню нових знань та розвитку пізнавального інтересу. Застосування візуалізації в навчальному процесі створює передумови для підвищення якості навчання, оскільки виступає активним процесом передачі інформаційного контенту. Візуалізація виступає потужним дидактичним інструментом, застосування якого має бути мотивованим, доцільним із педагогічного погляду та методично підкріпленим.

Список використаних джерел

1. Бабич О., Семеніхіна О. До питання про співвідношення понять наочність і візуалізація. *Фізико-математична освіта*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 2(3). С. 47–53.

2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 1 : А – Л. С. 508.

3. Пономарьова Н. О. Вивчення основ створення інфографіки майбутніми учителями інформатики. *Нові інформаційні технології в освіті для всіх: безперервна освіта (ІТЕА-2015)* : зб. пр. 10 Міжнар. конф. (Київ, 26–27 листопада 2015 р.). Київ, 2015. С. 116–120.

4. Усик І. М. «Хмари слів» на уроках зарубіжної літератури. URL: <https://super.urok-ua.com/hmari-sliv-na-urokah-zarubizhnoyi-literaturi/> (дата звернення: 09.04.2024).